

Heli Veskus veebruaris 2005.

HELI VESKUS

Algus oli Virumaal, Rakvere Lastemuusikakoolis, õppisin kaheksa aastat klaverit. See oli mu esimene teadlik kokkupuude muusikaga. Vanemad olid mingil määral kindlasti musikaalsed, isal on väga hea hääl, naeran ikka kodus, et ta on üks kaduma läinud tenor. Ta ei ole küll kunagi muusikat õppinud, aga laulaks nii mõnegi tenori üle. Oma hääle olen pärinud kindlasti temalt.

Pärast lastemuusikakooli tekkis muusikaõppimisele paariaastane vahe – keskkool oli vaja lõpetada. Siis tuli otsus minna G. Otsa nim Tallinna Muusikakooli, kuid mitte klaveri-, vaid lauluklassi. Esimene õpetaja Otsa koolis oli Harald Noodla. Teisest aastast järgnes pikem stuudium Ludmilla Dombrovska juures. Ooper või kammerlaul – see valik langes hiljem.

Ega ma alguses täpselt ei teadnud, mida tahta. Nüüd olen samas ise teist aastat õpetajana püüdnud meenutada, kas ma tookord ikka andsin endale aru, kelleks õieti saada tahtsin? Teadsin, et seon end muusikaga, see oli mu suur kiring. Tahtsin, et sellest saaks mu töö. Klaveri harjutamiseks ei olnud siis veel piisavalt püsivust. Arvasin, et laulmisega läheb libedamalt. Praegu aga tuntakse mind teatris hoopis harjutamise narkomaanina, istun sageli juba hommikul kella kümnest proovisaalis.

Otsa kooli lõpetas Heli Veskus kammerlauljana tunnustust leidnud Ludmilla Dombrovska juures ja jätkas õpinguid temaga ka Eesti Muusikaakadeemias. Siis olin jälle kaks aastat eemal, elu tuli vahele – mul sündis poeg. Ooper või kammerlaul? See valik tuli pärast lapse sündi. Mu hääl muutus tohutult, palju lopsakamaks, – ooperilaulja eeldused löid selgelt välja.

EMA diplom tuli 1997. aastal Ludmilla Dombrovska lauluklassis, praegu on lõpusirgel magistriõpingud Sibelius Akadeemias Anita Välkki-Aro juures. Jäänud on vaid lõputöö ja -kontsert.

Anita Välkki on Soome naislauljatest esimene ooperitäht, kes läks laia ilma ja tegi suurt karjääri. Ta on dramaatiline sopran, kelle leivanumbriteks on olnud Bayreuthis Wagneri ooperid ning Puccini „Tosca” ja „Turandot”, mis on ju nn hochdramatische soprani tõelised pärlid.

Teise õpetaja juurde või ka meistrkursustele minnes ei ole ma kunagi teinud seda valge lehenä, lähen ikkagi midagi juurde saama. Mõnikord tuleb teha ka eelnevas korrektiivse väheke ajupesuse, millestki end puhastada. Anita Välkkilt sain kindlasti oma tehnilisele baasile palju juurde. Mitte, et mul oleks olnud midagi valesti. Dombrovska olin saanud ikka hästi tugeva põhja.

Teisalt olen kõik oma senised rollid valmistanud ette koos Välkkiga. Ta on alustanud draamanäitlejana, seejärel õppinud laulmist ning alles siis saanud ooperilauljaks. Seetõttu ta läheneb ka alati ooperirollidele näitlejana. Ta alustab ka vokaalpartiiga tööd sellest lähtuvalt, ütleb, et kui tunnetad oma hingamislihastega neid emotsioone, mida lauldes pead väljendama, on kõik korras.

Kammermuusikapisikut süstis Heli Veskus Ludmilla Dombrovska.

See suund on ooperilaulu kõrval olnud kogu aeg. EMAs võib kammerlaulu õppida ka mõne teise õpetaja juures. Kuid minul polnud seda vaja. Ludmilla Dombrovska oskus valida kammerlaulu kavaside, on imetlusväärne. Ta on mind selles väga aidanud ja selle poole ka suunanud. Hugo Wolfi laulud Goethe sõnadele..., armastan väga

Heli Veskus veebruaris 2004.

Harri Rospu fotod

Alban Bergi, tema „Seitset varajast laulu”, olen neid hakanud viimasel ajal rohkem laulma, võtnud neid erinevatesse kavadesse. Hea partneri olen leidnud kontsertmeister Jaanika Rand-Sirbis, kellega meil on juba hakanud välja kujunema lied' iduo.

Kahekümnenda sajandi muusika ei tekita probleeme. Laulan seda hea meelega, ka päris nüüdisaegset muusikat. Siin hakkab kaasa mängima eelnev muusikaline haridus ja haritus. Paljud lauljad tulevad kooli nii, et tunnevad vaevalt nooti. Mul endalgi on praegu muusikakoolis paar sellist

õpilast, kes ei tea solfedžost praktiliselt midagi. Häälematerjal võib olla küll uhke, kuid õpetaja töö on sellest hoolimata sel juhul kaks korda suurem. Tuleb arendada ka kõrva ja elementaarset noodilugemist.

Esimene roll oli donna Elvira Mozarti „Don Giovannis” 1999. aastal „Estoonias”. Tundub, et esimesed rollid tulevad alati palju lihtsamalt kui järgmised. Sa oled tundlikum, kõigele hästi avatud, ise uus ja kõik on ka sulle uus, inimesed su ümber on uued. Ei ole veel mingeid eelarvamusi. Hiljem on raskem end kõigest sellest lahus hoida, siis tunned juba kõiki, tead lavastaja käekirja... – esimest korda on palju parem teha, tööd lavastaja ja dirigendiga. Seetõttu on mul „Don Giovannist” äärmiselt head mälestused. Esimene koosseis oli väga tore: don Giovanni rollis Rauno Elp, Ain Anger Leporellona. Raunoga oleme laulnud koos ka kontsertidel, nii ooperi- kui ka kammerlaulukavasid. Ta on lavapartnerina väga arvestav ja toetab mind alati. Näib, et mõtlemisena ühte moodi nii muusikas kui ka elus.

On juhtunud ka nii, et saad täiesti võõra partneriga otse laval kokku. Kord sain ühe kolleegi haigestumise puhul hommikul teada, et õhtul tuleb laulda Mimid. Ma ei olnud oma partneriga isegi mitte proovi teinud. Kuid tookord külalisena laulnud tenor Ari Gröntal Soome Rahvusooperist osutus niivõrd meeldivaks partneriks, et tunnetasin kohe, kuidas ja mismoodi peab olema, palju teda arvestada, mida temalt oodata. Algul olin hirmul, ma ei teadnud, kui palju ta sellest lavastusest teab, samas, kui lavastuslikult läheb midagi viltu, on ooperis muusika see, mis päästab ja tingib suuresti ka käitumise laval. Puccini puhul on ju suured tunded need, mis kõike määravad.

Donna Elvira järel tuli Mozarti „Cosi fan tutte” Fiordiligi „Vanemuises”. „Cosi” tõi lavale Stefan Herheim, kes hiljuti tegi Salzburgis Mozarti „Haaremiröövi” skandaalse lavastuse. Räägiti ju isegi, et vaevalt teda üldse enam midagi lavastama kutsutakse, kuid näib, et see on Herheimile vaid tuult tiibadesse andnud. See oli üks äärmis-

selt põnev lavastaja. Prooviperioodil elasime oma meeskonna, kogu trupiga tõelist kommuunielu. Lõpetasime õhtul kell kümme proovi ja seejärel lobisesime kohvikus või baaris kella kolmeni öösel. Aga kuna õhkkond oli niivõrd hea, ei valmistanud kellelegi probleemi olla järgmisel hommikul kell kümme taas proovis ja laulda neid meeletuid Mozarti partiisid, mis „Così” on. Ja nii praktiliselt päevast päeva kaks kuud järjest. Ja meil oli vaid üks koosseis – puududa ei saanud. Olime avatud kõigele, mida pakuti. Selline loominguiline õhkkond on väga tähtis. Nii tekivad head ideed ja ka tulemus on palju parem. „Così” oli Herheimil „Võluflöödi” järel teine töö, ta oli äsja lõpetanud oma stuudiumi Hamburgis.

Heli alustas laval Mozartiga, siis tuli vahele operett – kaks erinevat lavastust Straussi operetist „Öö Veneetsias” – Mare Tommingase vabaõhulavastus Tartus ja seejärel paarikuise vahega Monika Wiesleri oma „Estonias”. Need polnud mitte üksnes kaks täiesti erineva kontseptsiooniga lavastust, vaid sellest teosest on olemas ka kaks teineteisest kapitaalselt erinevat redaktsiooni, ka tekst on erinev, seda teha oli üsna ränk. Eriti prooviperioodil, sest proovid käisid kõrvuti. Nii mõnigi kord tulid Tartust ühe proovist ja õhtul tuli sisse elada hoopis teise lavastusse samast asjast.

Laulda Tatjanat „Jevgeni Oneginis” on olnud mõnegi soprani unistus. Praegu tagasi vaadates tunnen, et see tuli mulle liiga vara, ma ei olnud selleks siis veel valmis. Nüüd teeksin seda hoopis teistmoodi.

Kõik rollid, mida teed, on olulised, ka väiksemad kõrvalosad. Väiksemaid rolle on palju raskem teha. Peab kohe kümnesse panema, see on vaid hetk – sa lähed, laulad ja tuled kohe lavalt ära. Hiljem ei ole võimalust end rehabiliteerida. Minu esimehe kõrvalosa oli Ksenja „Boriss Godunovis”, olin laval vaid viis minutit. Mõnikord hakkavad etendusel häirima pisiasjad – parukas halb või seelik vale –, see rikub meeolelu ja nii võid oma etteaste lihtsalt kihva keerata.

Olen alustanud ise väga suurtest osadest, praegu tunnen, et selle ees võinuksid olla veel mõned väiksemad rollid.

Karakter peab olema selge enne tööd lavastajaga. Enne uue materjali õppimist kuulab Heli alati erinevaid salvestisi, lauljaid, dirigente...

Kui ma aga juba ise alustan, tuleb mingi periood, mil üldse enam teisi esitusi ei kuula, see võib hakata segama. Orffi „Targa naise” puhul arvasin algul, et see ei ole minu osa. See tundus mulle liiga lüüriline, seda olid ka laulnud mõned lüürilised sopranid, näiteks Barbara Bonney, – see ei ole minu materjal! Kui olin aga ära kuulanud samas osas Elisabeth Schwarzkopfi, tekkis rollist hoopis teine arusaam. Ja meil tuli päris põnev lavastus. Kahju, et seda nii vähe mängida sai. Seda oleks tulnud ehk kuidagi teistmoodi „müüa” või reklaamida. Orff oleks noorele publikule võinud väga hästi „peale minna”. „Tarka naist” oli lihtne tuua üle meie aega ja ühiskonda. See oli löök otse naelapea pihta.

Heli laulis Orffi „Targas naises” Talumehe tüdart (ehk tarka naist), ooperi lavastas „Estonias” Neeme Kuningas aastal 2001.

Tal on seni olnud kaks unistuste rolli, neist üks, Mimi Puccini „Boheemis”, on täitunud, Margarete Gounod’ „Faustis” veel mitte. „Boheemis” laulsin koos Vello Jürnaga – väga hea partner. Olin selles lavastuses n-ö sissetungija, liitusin etendusse teistest palju hiljem. Carlo Felice Cillario tõi selle „Estonias” välja 1993, mina hakkasin Mimid laulma peaaegu kümme aastat hiljem. Vello oli see, kes tegelikult aitas mul rolli valmis teha. Ja hea koostöö oli dirigent Paul Mägiga, mõtlesime muusikas ühte moodi. Hea on koos töötada ka Eri Klasiga – temas on nii palju nakatavat positiivset energiat! Ei teki võimalustki halvasti laulda!

Meeldib nii operett kui ooper, inspireerib eelkõige ilus muusika. Hanna Glawari „Lõbusas leses” – see oli ju nii minu roll, minu häälele väga sobiv. Eks kogu kunsti alus olegi see, et laulaksid „oma par-

tiid". Operetis on tulnud küll ette ka oma hääle vastu patustamist, st olen laulnud partiisid, mis pole minu häälele sobinud. Seda ei tohiks teha! Aga operetis on liikumine mõnus. Meil on seda veel suhteliselt vähe, mujal tehakse show'd palju rohkem. Samas ma ei salga, et minu suur probleem on laval rääkimine, üleminekud laulult kõnele. Minu looduslik kõnehääl on väga madal, sellega ei tee laval mitte midagi, see ei kosta kuhugi. Pean oma häält n-ö ülespoole tõstma. Aga kuidas seda teha nii, et oleks loomulik? Sellepärast hoiavad ka väga paljud ooperilauljad operetižanrist eemale.

Heli seni viimane ooperiroll on olnud nimiosa Tubina „Barbara von Tisenhusenis“. „Barbara“ muusika on küll hoopis midagi muud kui Puccini „Boheem“, ometi on see väga haarav. Barbara on mässaja, meie natuuris on üsna palju sarnast. Kuidas Barbara plahvatab ja näitab välja, kui talle miski ei meeldi! Olen ise samasugune. Aga et see roll jõuaks lõpuks sinu sisse, lihastesse! – see ei ole kerge. Pealegi juhtus mul esimest korda etendusel, et läksin rolli liiga sisse. Tundsin ühe hetke „karu tapmise stseenis“, et ei suuda enam end kõrvvalt vaadata, korruga olingi Barbarana vendadega vastamisi..., kartsin minestada, mõistuse kontroll kadus täiesti... Õnneks sain endast siiski jagu.

Olin Tubina helikeelega varem kokku puutunud, laulnud paari soololaulu – „Ingel lindudega“, „Hällilaulu“ ja veel midagi. Raskeks teeb see, et Tubin on eelkõige sümfonist. Üks asi on laulda Barbara partiid klaveriga, õpid selgeks sisseastumised jne. Orkestriga tajud, et oled tegelikult üks hääl „sümfoonias“. Tahes-tahtmata on kohad, kus ei suuda orkestrist üle laulda, ja kas alati peabki? See kõik on üks suur sulandumine tervikusse ja muusika räägib ise enda eest... Isegi Verdi puhul on vahel tutti's raske teksti saali kanda. Tähtis on, et emotsioon jõuaks kohale.

Arvo Volmeriga töötasin koos selles lavastuses esimest korda, ta on väga täpne dirigent.

Kui püüda üles ehitada Heli laulja-karjääri arenguredelit, alustaks ta ise seda donna Elvirast. Mozartit laulda on aega-ajalt väga kosutav. See on nagu palsam hingele, samas paljastab vead ja küündimatuse. Mozartit on palju raskem laulda kui Puccinit, siin ei tule vigurdamine kõne alla, Puccini annab võimaluse slikerdada.

Teisena Fiordiligi „Cosis“, siis hüppaks Mimi juurde – siiani mu lemmikroll.

Hanna Glawari, Agathe „Nõidkütis“ ja Micaëla „Carmenis“ ja Barbara. Oma mahult on Micaëla partii suhteliselt väike, vaid üks aaria ja duett, aga see on vokaaltehniliselt väga nõudlik, seda on raske laulda. Viimastega tegin ikka väga suure hüppe edasi.

Lisaks alguse juurde veel finalisti staatuse noorte interpretide konkursil „Con brio“ 1998. aastal. Kevadel on tulekul Tosca, Barbaral on aega küpseda; laulda tahaks veel Wagnerit, ja Verditi pole õieti jõudnud teha. Mõnes mõttes on mu rollid ehk tulnud isegi vales järjekorras, Verdi oleks võinud tulla enne Puccinit. Nii et nüüd tahaksin veidi pühenduda Verdile. Ma arvan, et Verdil leidub selliseid rolle, mis mu häälele võiksid sobida.

Kammerlaulus on seni jäänud kava-dest peaaegu kõrvale Schubert ja Schumann. Nad on noorele lauljale üsna rasked laulda. Nende raskus peitub nende näilises lihtsuses. Neid peab laulma juba küpsena. Nagu ka Mozarti laule. Loodan puudu jääki nüüd korvata.

Väga tahaks laulda ka vokaalsümfoonilisi suurvorme. Seni olen laulnud Beethoveni ja Mozarti missades, Mozarti Reekviemis, – ma armastan suurvorme.

Vahendanud TIINA ÕUN